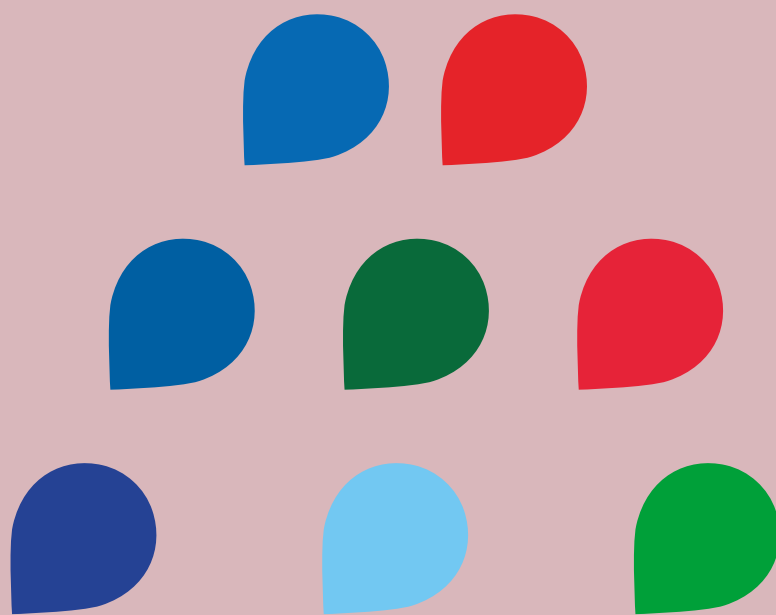

Konsumentkompassen 2024

6 FRÅGOR OM KONSUMENTPOLITIKEN
INFÖR EU-VALET

INNEHÅLL

Inledning	3
Digital säkerhet	4
Konsumentskydd	9
Hållbar konsumtion	14

EU-VALET – DET STORA KONSUMENTVALET

Det är tufft att vara konsument ur nästan alla perspektiv. Kostnadsökningar, bedrägerier och fula affärsmetoder är bara några saker. Men det handlar också om att som konsument kunna göra hållbara och hälsosamma val – och slippa vilseledande påståenden i reklamen. Att kunna lita på säkra produkter och att känna sig trygg på en marknad som är allt mer digital.

Sveriges Konsumenter vill se ett tydligare konsumentperspektiv i politiken. Särskilt viktigt är det nu inför EU-valet, eftersom det är i Bryssel som en väldigt stor andel av konsumentfrågorna avgörs. Inte i riksdagen.

Vi har därför bett partierna att svara på sex olika påståenden i olika konsumentpolitiska frågor. De har fått svara Instämmer helt, Instämmer delvis eller Instämmer inte. De har också haft chansen att skriva en kommentar till varje svar.

Vi hoppas denna valkompass ska göra det tydligt för alla väljare hur partierna ställer sig till olika frågor som berör deras – och din – vardag. För alla väljare är konsumenter.

DIGITAL SÄKERHET

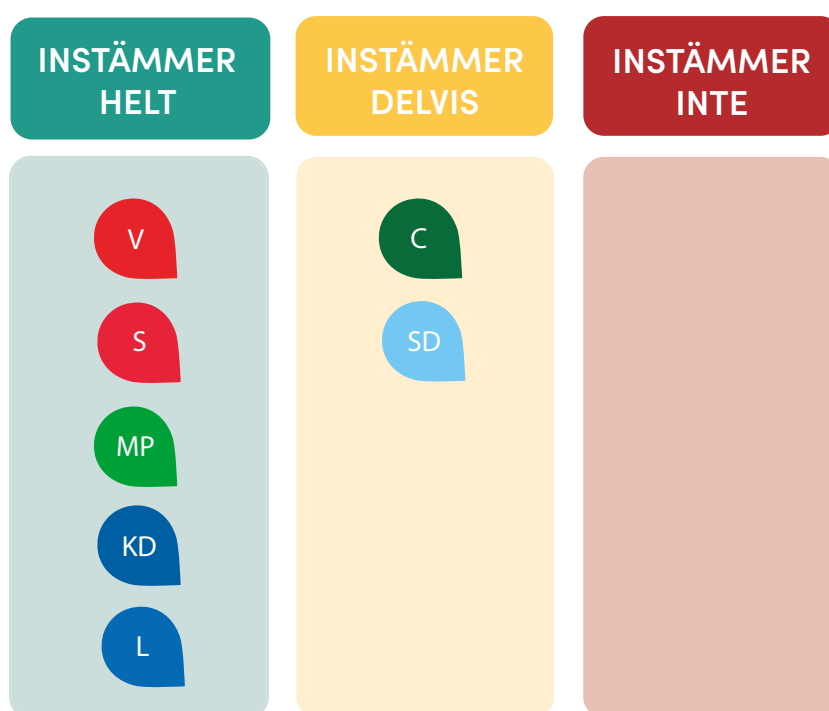
En stor del av konsumentvardagen utspelar sig i dag på nätet och i appar. Konsumenter är oroade över bland annat onlinebedrägerier, sin personliga integritet och det faktum att barn möter aggressiv marknadsföring. Samtidigt börjar många av de regelverk som ska skydda oss och våra barn bli förlegade, inte minst med tanke på utvecklingen av AI.

PÅSTÅENDE 1

Konsumenter bör ges större möjligheter att avböja profilering som bland annat syftar till att rikta individanpassad reklam.

Partiernas svar

Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att konsumenter ges möjlighet att bland annat skyddas från påträngande reklam.

Det ska vara enkelt att avböja profilering. I dag krävs det i vissa fall att man aktivt klickar i en mängd olika alternativ i stället för att med ett klick tacka nej till denna typ av profilering.

Miljöpartiet har i EU-parlamentet förespråkat ett förbud mot övervakningsbaserad reklam. Det finns stora integritetsrisker med individanpassad reklam och algoritmiska rekommendationssystem. De flesta konsumenter vill inte att deras personuppgifter ska användas i detta syfte och det måste vara upp till konsumenterna själv att avgöra vad deras data får användas till. Konsumenters valfrihet och integritet online behöver skyddas.

Ja. Ett mer anpassat skydd av personuppgifter inklusive beteendemönster online är viktigt, men samtidigt måste digitala butiker ha möjlighet att göra kund Anpassning för att vässa sina erbjudanden.

Mer behöver göras för att skydda konsumenter mot bedrägerier och vi vill också se straffskärpningar för bedrägeribrott. Även AI behöver regleras.

Näthandeln ger stora möjligheter, men betyder också att du som konsument lämnar ifrån dig allt mer uppgifter om dig själv och dina köpvanor. Vi tycker att du ska få tydligare insyn i vilka uppgifter om dig själv som lagras, och hur den används. Det ska också vara lättare att få uppgifter raderade i samband med att kundrelationen upphör.

Det finns redan möjlighet att avböja profilering som syftar till att individanpassa reklam, men vi ser positivt att de möjligheterna stärks för den enskilde.

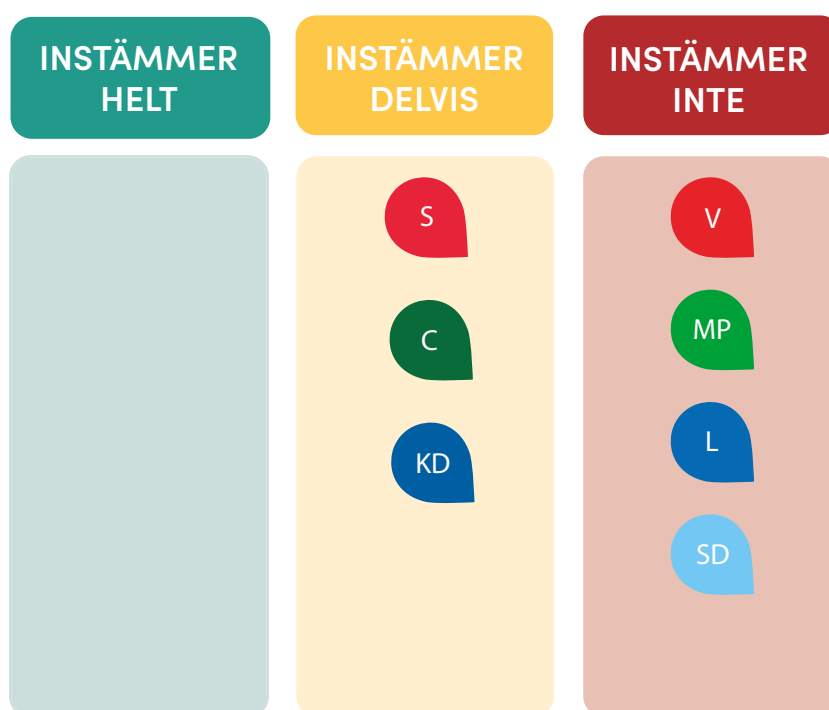

Sverigedemokraterna anser att konsumenter bör ha möjlighet att avböja individanpassad reklam och är beredda att lagstifta om marknaden inte klarar att hantera detta. När det gäller svaga konsumentgrupper är det särskilt viktigt med skydd och vi anser att en åldersgräns bör införas för reklam på internet med syfte att skydda barn.

PÅSTÅENDE 2

Företag ska även i fortsättningen tillåtas rikta reklam till barn och ungdomar under 18 på nätet, inklusive inuti spel, så länge de inte använder sig av direkta köpuppmaningar.

Partiernas svar

Vänsterpartiet vill att både det legala skyddet i sig samt tillsynen av lagar och riktlinjer vid marknadsföring riktad till barn stärks.

Barn under 16 år ska skyddas mot aggressiv marknadsföring. Att införa ett generellt förbud för reklam riktad till barn skulle skapa ett dilemma. Ett förbud skulle medföra att exempelvis samhällsnyttiga företeelser som Barnombudsmannen och andra organisationer inte kan göra informationsinsatser riktade till barn.

Barn är särskilt sårbara för marknadsföring som sker på annat sätt än genom direkta köpuppmaningar, särskilt när marknadsföringen blandas med icke-kommersiellt innehåll. Detta är inte minst ett stort problem vad gäller reklam på nätet och inuti spel. Barn ska inte få övervakningsbaserad reklam riktad mot sig.

C

I normalfallet ska inte reklam som riktar sig till barn få förekomma i spel, eller om den är utformad som spel. Det måste vara tydligt för barn och unga vad som är reklam och inte. Det kan konstateras att den tydligheten inte alltid uppnås och att det därför kan finnas behov av klargöranden i regelverk, men också i form av råd och riktlinjer från ansvariga myndigheter. Det är också viktigt med engagemang från branschens sida när det gäller etik i marknadsföringssammanhang.

L

Sveriges åtaganden enligt Barnkonventionen innebär att det finns skyldigheter att skydda barn från skadlig påverkan av marknadsföring. På nätet förekommer mycket marknadsföring direkt riktad till barn som inte hade varit möjlig i andra medier. Skyddet mot marknadsföring direkt till barn på nätet behöver förbättras, och Sverige bör också arbeta på den europeiska och internationella arenan för detta. Vidare vill Liberalerna skydda barn från skadligt innehåll på nätet på flera olika sätt, till exempel: Klassa sociala medier som en skadlig produkt i EU – med inspiration från hur EU behandlar tobak. Föräldragodkännande ska gälla på barns konton på sociala medier. Sätt stopp för barns nattskrollande. Grundinställningen ska vara att stora plattformar, spel och streamingtjänster är nedstängda för barn nattetid om inte föräldrar anger annat.

KD

Vi tycker att det ska vara tillåtet men med vissa undantag. Det beror helt och hållet på vilken typ av reklam det handlar om när det riktar sig mot barn och ungdomar. Vi vet att den psykiska ohälsan bland dem ökar, inte minst på grund av det innehåll de möts av online. Vi behöver en mångfald av verktyg för att angripa problemet och där kan en begränsning av en viss typ av reklam vara ändamålsenligt. En stor del av konsumentvardagen utspelar sig i det digitala. Konsumenter oroas över onlinebedrägerier, sin personliga integritet och att barn möter aggressiv marknadsföring. Regelverk som ska skydda oss börjar bli förlegade, exempelvis utvecklingen av AI.

SD

Vi anser att en åldersgräns bör införas för reklam på internet med syfte att skydda barn och att behov av ytterligare stärkt konsumentskydd för barn i den digitala världen bör övervägas.

KONSUMENTSKYDD

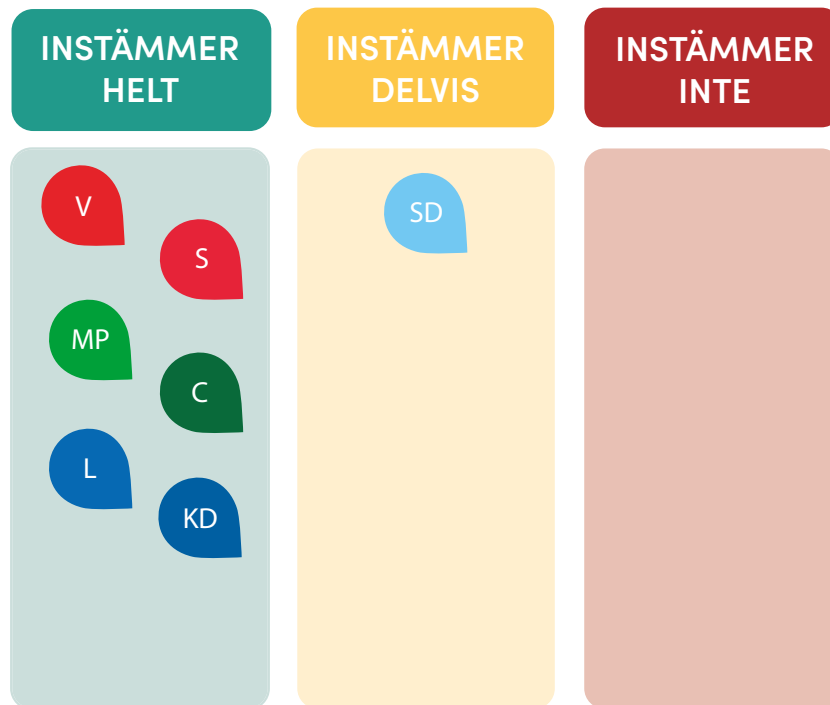
Den inre marknaden är under ständig utveckling. Det ställer krav på att även konsumentskyddet utvecklas. Under pandemin blottades svagheter i ramverken för rättelse och ersättningar då reseföretag bröt mot passagerarrättigheterna. När nu allt fler vill resa med tåg har det också blivit tydligt att den som vill kombinera tåg och buss har sämre skydd än den som flyger. Under nuvarande mandatperiod har vi fått många nya och ambitiösa lagar. Då behöver man också se till att det finns en fungerande tillsyn av lagarna.

PÅSTÅENDE 3

EU bör förstärka passagerarrättigheterna för tågresenärer och göra det enklare att ta tåget över landsgränser.

Partiernas svar

Vänsterpartiet vill att det ska bli enklare att resa med tåg och att fler har möjlighet välja tåg i stället för flyg när man reser utomlands.

Vi behöver göra allt vi kan för att stärka tågresandet, inte minst över landsgränser.

Miljöpartiet vill se ett starkt och effektivt konsumentskydd i alla instanser, och detta är något vi kommer driva i Europaparlamentet. Detta gäller inte minst passagerarrättigheter. Det är av största vikt att tågpassagerares rättigheter stärks även när du som resenär åker med olika operatörer och över landsgränser, och att det blir enkelt att köpa en biljett även när du reser tåg internationellt. Det är en grundpelare för att vi ska kunna öka tågresandet och minska flygandet, och på så sätt minska våra

transportutsläpp. Miljöpartiet vill se åtminstone samma rätt till ersättning vid förseningar för tåg som vid flyg, och vill säkerställa dina rättigheter om du reser med byte mellan olika tågoperatörer.

C

Centerpartiet vill koppla samman järnvägen i EU på ett mer effektivt sätt. Vi vill också göra det enklare att boka tågresor mellan olika EU-länder och stärka resenärers rättigheter. Europeiska passagerare ska ha likvärdigt skydd oavsett vilka transportmedel de reser med. Att flygpassagerare har fler rättigheter än tåg- och bussresenärer påverkar också EU-medborgarnas möjlighet till hållbart resande.

L

Precis som för flygtrafik vill vi se gemensamma EU-regler för tågtrafiken. De nationella reglerna ska avskaffas till förmån för en gemensam bokning av biljetter. Vi vill se europeiska stamlinjer med fler nattåg och biltåg som gör det möjligt att resa långa sträckor med tåg för den som vill undvika långa bilresor. Gränsöverskridande infrastrukturinvesteringar ska prioriteras i EU:s fonder.

KD

Passagerarrättigheterna har redan förstärkts en del över tid, exempelvis genom tågpassagerarförordningen. Det är positivt för att man som resenär ska kunna ta sig enkelt och säkert över landsgränserna. Vi vill förstärka passagerarrättigheterna ännu mer om möjligt.

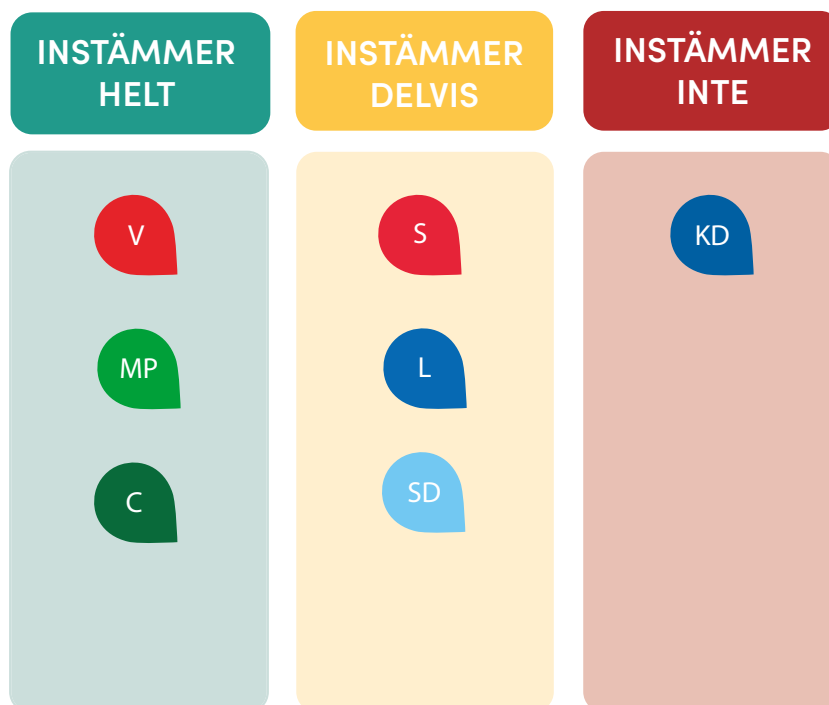
SD

Tågresenärer bör självklart ha samma rättigheter som flygresenärer. Vid förseningar och inställda avgångar finns ett relativt gott skydd för konsumenter. Det är dock inte rimligt att återbetalningstiden för tågresenärer är 30 dagar. Vi välkomnar ett bättre bokningssystem för gränsöverskridande transporter. För paketresor finns ett skydd vid förseningar, men inte för separat köpta biljetter. På det sätt Europas järnvägsnät trafikeras med skilda operatörer är det utmanande att få till ett regelverk som kompenserar en resenär när en resa blir försenad. Vi menar att reglerna för passagerare ska vara samma oavsett vilket färdmedel som används, dock är det rimligt att det finns begränsningar i skyddet utifrån sträcka och pris, där längre och dyrare resor har ett högre skydd.

PÅSTÅENDE 4

EU bör i högre grad uppmuntra gemensamma tillsynsaktioner, till exempel genom CPC-nätverket, Europeiska dataskyddsstyrelsen och EU-kommissionen, i stället för att förlita sig på enskilda nationella tillsynsmyndigheters handlingsförmåga.

Partiernas svar

Vänsterpartiet välkomnar åtgärder som stärker konsumenters rättigheter.

I denna digitala tid behöver alla nivåer bli bättre och starkare för att klara konsument-säkerheten – också nationella tillsynsmyndigheter.

Tillsynsmyndigheterna fyller en viktig funktion för upprätthållandet av dataskyddet inom EU. Ansvariga myndigheter måste ges tillräckliga befogenheter och resurser för att kunna utöva effektiv tillsyn och säkerställa att relevanta konsumenträttsliga regelverk efterlevs. Vi ser positivt på ökat samarbete och koordination för att stärka tillsynsarbetet.

C

Det är viktigt att EU-kommissionen tar arbetet för att stärka samarbetet mellan de nationella tillsynsmyndigheterna på allvar för att säkerställa att konsumenters rättigheter inte urvattnas.

L

Allt mer av vårt beteende som konsumenter påverkas av europeiska företag samt EU-lagstiftning. Därför är det i många fall rimligt att uppmuntra gemensamma tillsynsaktioner när det gäller gränsöverskridande frågor.

KD

Utifrån subsidiaritetsprincipen vill vi inte att EU ökar sin makt i tillsynsaktioner.

SD

Vi anser att allt för stor makt många gånger förläggs på EU-nivå när vi istället behöver ha nationellt självbestämmande och beslutsmöjligheter vilket även bör innefatta kontroller och tillsyn. Däremot kan det vara befogat med vissa EU-gemensamma satsningar när det gäller brottsbekämpning så som att utveckla och stärka Eurodac samt sammankoppla europeiska data- och registersystem.

HÅLLBAR KONSUMTION

Vår livsstil rimmar ofta illa med internationellt fastställda hållbarhetsmål.

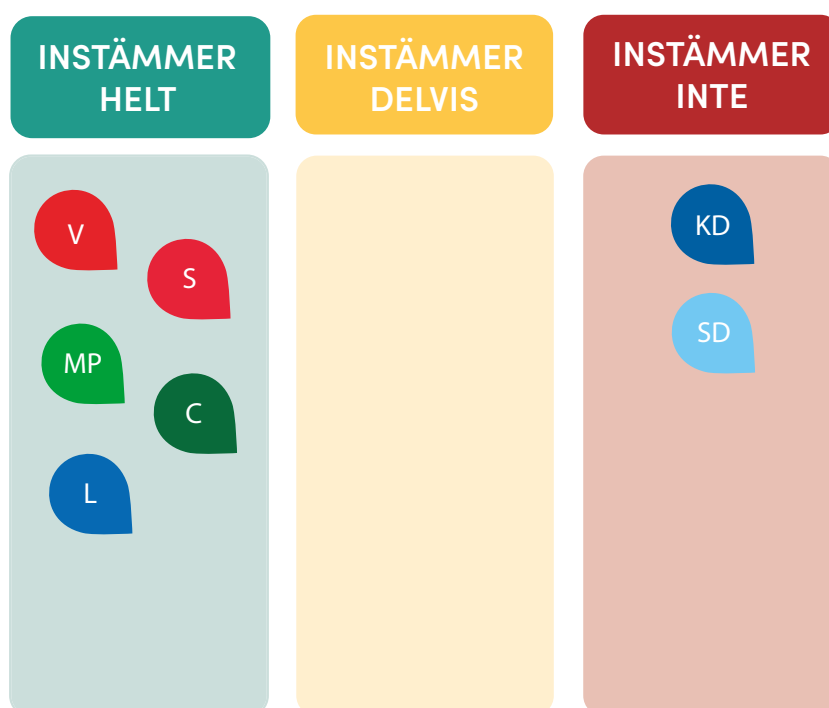
Det handlar om hur vi äter, reser, värmer våra hem och vad vi köper. Men är det ett ansvar som konsumenten själv ska bära eller kräver det ny lagstiftning? Med hållbart avser vi såväl ekonomisk, som ekologisk och social hållbarhet.

PÅSTÅENDE 5

EU bör aktivt arbeta för att göra hållbara livsmedelsval billigare, till exempel genom att rikta om jordbruksstödet.

Partiernas svar

Jordbruksstödet måste i grunden förändras så att små och medelstora lantbruk som bidrar till miljö- och klimatnytta för oss alla i högre grad får ekonomiskt stöd. I dag är EU:s jordbruksstöd fast i ett kostsamt stöd som gynnar de största lantbruksföretagen med stora arealer. De bönder som bidrar till att jordbruket blir mer hållbart ur miljö- och klimatsynpunkt och stärker ländernas självförsörjningsförmåga på hållbara livsmedel måste få bättre ekonomiskt stöd. Vi vill stärka stödet för ekologisk odling, växtbaserade livsmedel och stärkt djurvälstånd.

Det är angeläget att det blir billigare och enklare att välja hållbara produkter. Vi vill se en jordbrukspolitik för fler jobb, ökad, lönsam, livsmedelsproduktion och med höjda ambitioner inom miljö- och klimatområdet.

MP

Att dagens jordbruksstöd gynnar ohållbar storskalig jordbruksindustri på bekostnad av det småskaliga, ekologiska och fossilfria är ett enormt systemfel. De som tjänar på detta är varken konsumenterna eller bönderna, utan snarare kemiindustrin som tjänar pengar på bekämpningsmedel, och stormarknader som tar ut stora vinster. Vi måste därför rikta om jordbruksstödet till att finansiera det som är långsiktigt hållbart – det får aldrig vara en konkurrensfördel att förstöra miljön. Vi vill att politiken ska ställa mycket skarpare krav på produktionen genom lagstiftning. Omställningen till ett hållbart ekonomiskt system kan inte ligga på enskilda individer att genomföra.

C

Det bästa EU kan göra för att hålla nere priserna för hållbara livsmedel är att förenkla och förbättra villkoren för EU:s lantbrukare. Målsättningen bör vara starkt lönsamhet och konkurrenskraft i kombination med att vi ersätter lantbrukare för extra insatser inom miljö, klimat och djurvälstånd.

L

Vi vill minska och rikta om jordbruksstödet så att den på riktigt bidrar till gröna omställningen och inte hindrar densamma genom ineffektiva och skadliga subventioner. Politiska styrmedel som klimatskatter ska bidra till att varor med låga utsläpp blir billigare. Liberalerna vill ha en marknadsdriven märkning och certifiering av varor, inte minst märkning avseende varors klimatavtryck för att underlätta konsumenternas val.

KD

EU:s gemensamma jordbrukspolitik ska kompensera bönderna för de högre kostnader som kommer med Europas klimat samt höga målsättningar för miljö- och djurhållning. Det behöver vara utformat för att trygga livsmedelsförsörjningen och säkra sektorns lönsamhet. Genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder vill vi stärka konkurrenskraften, men vi vill inte styra om jordbruksstödet.

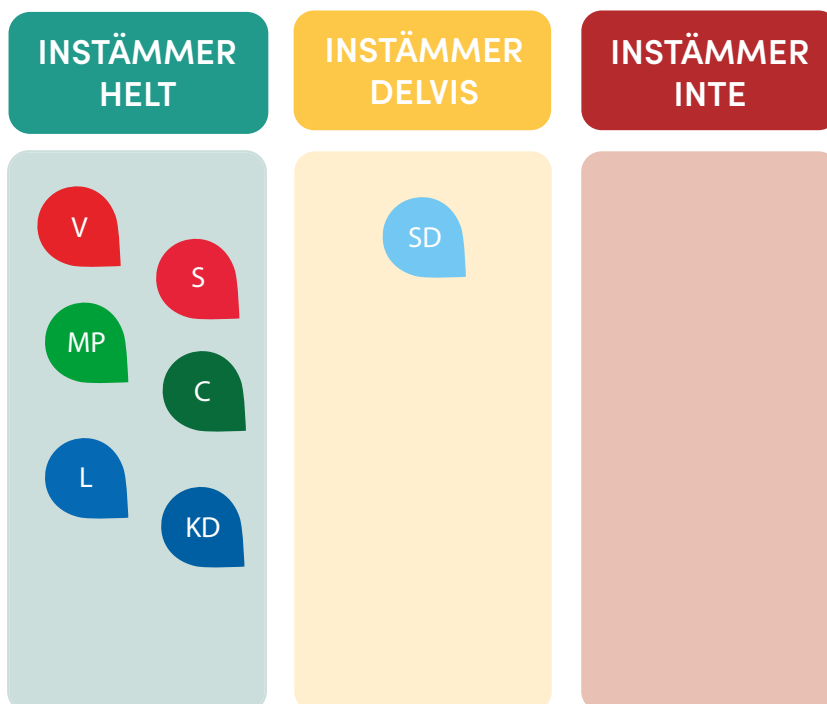
SD

En kombination bör vara aktuell av lagstiftning och ansvar av berörda företag, organisationer och konsumenter. Då regler skapas är det viktigt att de verkligen är till nytta och gagnar berörda och ökad hållbarhet, så reglerna inte innebär signalpolitik. Vi vill inte se en ökad reglering från EU angående livsmedelsval. Vi tror att människor själva är kapabla att göra val som de anser hållbara. Det finns flera dimensioner av hållbarhet och vi är övertygade om att marknaden kommer att reglera detta genom att producera det som konsumenterna efterfrågar.

PÅSTÅENDE 6

EU bör göra mer för att beivra greenwashing (falska påståenden om hållbarhet), särskilt i marknadsföringen av finansiella produkter och inom textilindustrin.

Partiernas svar

Konsumenterna måste få bättre information om hållbarheten i de produkter de köper. Vi anser att beslutet om att klassa fossilgas och kärnkraft som hållbara investeringar är att betrakta som greenwashing inom EU. När det gäller textilindustrin har vi föreslagit regeringen att producenterna måste ges det fulla ekonomiska ansvaret för hållbarheten under produktens hela livslängd, det vill säga från råvaror till cirkulär hantering av textilier för att förhindra greenwashing.

Det ska vara lätt för människor att vara aktiva konsumenter, handla medvetet och bidra till en mer hållbar konsumtion. Alla konsumenter måste ha goda förutsättningar för att fatta rätt beslut kring vad de ska köpa och inte köpa och därför är arbetet mot greenwashing viktigt.

MP

Greenwashing är i dag ett väldigt stort problem som vi arbetat för att bekämpa inom inte minst förslagen om Green Claims, Empowering the Consumer och Taxonomin. Greenwashing gör det svårt både för konsumenterna att göra hållbara val, och för företag som vill underlätta för konsumenterna att göra hållbara val, att inte missgynnas i konkurrensen. Mycket återstår att göra, inte minst när det kommer till textilindustrin och finansiella produkter.

C

Det ska vara lätt att välja rätt och det görs genom att klimatmärka fler produkter. Det ska också bli tydligare med vad som gäller för företag, samtidigt som den administrativa bördan ska begränsas och förutsättningarna för små och medelstora företag tas i beaktande. Framförallt krävs transparent och sanningsenlig information samt märkning om hur olika produkter och tjänster har producerats och deras klimatavtryck. När det gäller resor är det viktigt med fungerande styrmedel som sänker utsläppen.

L

Liberalerna vill att svenska och europeiska konsumenterna ska kunna göra upplysta val när de handlar såväl kläder som andra produkter. Då måste man kunna lita på den information som uppges i marknadsföringen. Det är bra att EU nu antar skarpare lagar som ska stoppa företag från att använda sig av greenwashing genom förbättrade miljömärkningar och ökad transparens. Vi kommer arbeta för att implementeringen blir så effektiv som möjligt.

KD

En fungerande marknadsekonomi bärs upp av medvetna konsumenter som med kunskap och egna preferenser som bas ska kunna göra goda och genomtänkta val när man köper produkter och tjänster. Med hjälp av seriösa och tydliga märkningar underlättas dessa val för konsumenterna. Det är viktigt att man som konsument kan lita på den produktinformation och reklam som ges.

SD

Vi anser att mycket görs mot greenwashing genom att ministerrådet antog Europaparlamentets förslag om förbud mot greenwashing i februari 2024. Vi anser inte att särskilda åtgärder endast ska gälla finansiella produkter och textilindustrin, utan greenwashing bör motverkas i alla fall. Här är det viktigt att motverka greenwashing även på nationell nivå och vi anser att den svenska regeringen verkligen bör agera, inte invänta den respittid på 24 månader medlemsstaterna har på sig att införliva uppdateringen i den nationella lagstiftningen.

Sveriges Konsumenter är en oberoende ideell organisation som arbetar för ökad konsumentmakt. Vi verkar för alla konsumenters självklara rätt till skydd, inflytande och möjlighet att göra medvetna och hållbara val. Organisationen arbetar brett med konsumentfrågor, men lägger också särskilt fokus vid frågor som rör livsmedel, banktjänster, tillgänglighet, integritet på nätet och hållbar konsumtion. Bakom vår organisation står 20 medlemsorganisationer.

Vi driver frågor både nationellt, inom EU och globalt och är medlem i den europeiska konsumentorganisationen BEUC, i Consumers International och i organisationen ANEC, konsumentrösten i standardisering. Vi ger ut den oberoende och reklamfria tidningen Råd & Rön och driver på uppdrag av kommuner rådgivande konsumentvägledning.

 **SVERIGES
KONSUMENTER**

Postadress: Kabyssgatan 4D, Stockholm

Besöksadress: Hammarbybacken 27, 120 30 Stockholm

Telefon 08-674 43 00

info@sverigeskonsumenter.se

www.sverigeskonsumenter.se